Ministerie van Defensie

Toezicht Defensie 2021 in vogelvlucht

Toezichtberaad Defensie

Beveiligingsautoriteit
Functionaris Gegevensbescherming
Inspectie Militaire Gezondheidszorg
Inspectie Veiligheid Defensie
Inspecteur-Generaal der Krijgsmacht
Korps Militaire Controleurs Gevaarlijke Stoffen
Militaire Luchtvaart Autoriteit

Colofon

Toezichtberaad Defensie

Adres
Majoor Jan Linzelcomplex
Brasserskade 227A
2497 NX Den Haag

Postadres
Postbus 90701
2509 LS Den Haag
MPC 58B

Datum
April 2022

Inhoudsopgave

Voorwoord 4

1 Toezicht 2021 5

1.1 Beelden uit toezicht 5

1.2 Effecten coronapandemie 8

1.3 Toekomst 9

2 Ontwikkelingen 10

2.1 Toezichtberaad 10

2.2 Intensivering samenwerking 10

2.3 Gezamenlijke onderzoeken 10

3 Beschouwing 12

Voorwoord

Bij Defensie zijn verschillende toezichthouders actief. Met ieder hun eigen werkterreinen en expertise werken zij samen in het Toezichtberaad Defensie. De toezichthouders hebben de ambitie om de komende jaren de kwaliteit en de samenhang van het toezicht te verbeteren en zo de zichtbaarheid en het effect ervan te vergroten. Zij houden Defensie daarbij geregeld een spiegel voor. Dat kan confronterend zijn, maar dat is niet het vooropgestelde doel. Het is bedoeld om het lerend vermogen van de defensieorganisatie en de mensen die samen de organisatie vormen te stimuleren. Ook ontwikkelen zij andere instrumenten, zoals systeemgericht toezicht, om in directe wisselwerking met onderdelen de ontwikkeling van het veiligheidsmanagement te ondersteunen. Zo hopen de toezichthouders samen een bijdrage te leveren aan een robuuste en effectieve defensieorganisatie.

Toezicht 2021 in vogelvlucht is een beschouwend document van de toezichthouders en een vervolg op het eerste gezamenlijke jaarbericht *Toezicht 2020 in vogelvlucht*. Het is voornamelijk een terugblik, waarin de belangrijkste bevindingen en aandachtspunten uit de jaarverslagen van de toezichthouders in samenhang de revue passeren. Ook is er aandacht voor de doorontwikkeling van het toezicht zelf in het afgelopen jaar. De jaargrens is echter geen absolute scheidslijn. Nog meer dan in andere jaren hebben zich rondom de jaarwisseling en kort daarna ontwikkelingen aangediend in binnen- en buitenland die Defensie direct raken, en dus ook het toezicht.

In het coalitieakkoord van december 2021 is het defensiebudget structureel fors verhoogd. Dit biedt Defensie bij uitstek de gelegenheid om de benodigde verbeteringen tot stand te brengen. Eindelijk kan Defensie de basis werkelijk op orde brengen en het Toezichtberaad onderstreept de urgentie daarvan. Bij alle intensiveringen dienen veiligheid en compliance expliciete aandachtspunten te zijn.

De komende jaren zal veel geld worden geïnvesteerd in de gereedheid en inzetbaarheid van de operationele capaciteiten van de krijgsmacht. De noodzaak daarvan is verder toegenomen door de inval van de Russische Federatie in Oekraïne. ‘Beschermen wat ons dierbaar is’ geldt des te meer in een periode waarin de veiligheid in Europa nadrukkelijk in het geding is. In deze uitdagende tijd is er een rol voor toezicht weggelegd, wellicht ook op andere momenten en manieren dan we gewend zijn. Dit gebeurt in dialoog met de defensieonderdelen.

Namens het Toezichtberaad Defensie,

Wim Bargerbos
Inspecteur-Generaal Veiligheid
Voorzitter Toezichtberaad

1 Toezicht 2021

1.1 Beelden uit toezicht

De jaarverslagen over 2021 van de toezichthouders[1] schetsen een helder beeld: de defensieorganisatie is mede als gevolg van structurele bezuinigingen in verschillende opzichten kwetsbaar geworden. Kwetsbaarheden zijn onder andere de vele vacatures, opleidingsachterstanden, de relatief korte functieduur van militairen en de vaak minimaal onderhouden voorzieningen. De toezichthouders signaleren ook in 2021 een disbalans tussen de ambities van de defensieorganisatie en de beschikbare middelen.

De structureel ruimere financiering voor Defensie waartoe het kabinet Rutte-IV heeft besloten, biedt de komende jaren kans op verbetering. Defensie kan gaan bouwen aan een robuuste organisatie die de uitdagingen van de nieuwe tijd aankan. Het is hierbij zaak ook de tekortkomingen aan te pakken die de toezichthouders de afgelopen jaren hebben gesignaleerd. Daarbij is te denken aan het verbeteren van de operationele gereedheid, het vergroten van operationele reserves en voorraden en het wegwerken van tekorten aan mensen en middelen.

In deze paragraaf passeren de beelden uit het toezicht 2021 de revue. De aspecten zijn nader uitgewerkt in de onderliggende jaarverslagen van de toezichthouders.

Personeel

Defensie kampt met een groot aantal vacatures. Het blijft moeilijk de juiste mensen te vinden om de organisatie te versterken. Openstaande functies en problemen bij de werving leiden op diverse plekken in de organisatie tot toenemende werkdruk en tot uitval en vertrek van collega's. Daarnaast is het gebrek aan loopbaanmogelijkheden voor defensiepersoneel volgens de Inspecteur-Generaal der Krijgsmacht (IGK) een van de belangrijkste redenen om Defensie te verlaten. Deze aanhoudende trend brengt veiligheidsrisico's met zich mee. Niet alleen de IGK en de Inspectie Veiligheid Defensie (IVD) signaleren deze veiligheidsrisico's, maar ook de Inspectie Militaire Gezondheidszorg (IMG) en het Korps Militaire Controleurs Gevaarlijke Stoffen (KMCGS).

De IMG vraagt tevens aandacht voor de 'niet beschikbaarheid op functie'. Functies kunnen weliswaar gevuld zijn, maar wegens uitzending, waarneming of ziekte kunnen medewerkers verminderd beschikbaar zijn voor de uitoefening van de eigenlijke functie. Ook dit zet de uitvoering onder druk.

Opleidingscapaciteit

Om haar taken goed te kunnen uitvoeren, moet Defensie beschikken over voldoende goed opgeleid personeel. Ook in 2021 hebben toezichthouders nadrukkelijk aandacht gevraagd voor opleidingsachterstanden, de hoge frequentie waarmee militairen van functie wisselen en het grote aantal vacatures in delen van de organisatie. Ontoereikende deskundigheid leidt tot knelpunten in de uitvoering.

[1] De toezichthouders zijn de Beveiligingsautoriteit (BA), de Functionaris Gegevensbescherming (FG), de Inspectie Militaire Gezondheidszorg (IMG), de Inspectie Veiligheid Defensie (IVD), het Korps Militaire Controleurs Gevaarlijke Stoffen (KMCGS) en de Militaire Luchtvaart Autoriteit (MLA). De Inspecteur-Generaal der Krijgsmacht en een vertegenwoordiger van het Bureau Secretaris-Generaal nemen als toehoorder deel aan het beraad.

Sinds 2020 is de opleidingscapaciteit waar mogelijk uitgebreid en leveren operationele eenheden van alle krijgsmachtdelen extra steun door tijdelijk militaire instructeurs uit de operationele onderdelen in te zetten bij opleidingseenheden. Vacatures bij opleidingseenheden worden met voorrang gevuld en er wordt geprobeerd om instructeurs te behouden met extra gecreëerde doorstroommogelijkheden en het aanbieden van verkorte opleidingstrajecten. De resultaten van deze inspanningen zijn nog niet inzichtelijk.

Defensie is begonnen met stapsgewijze maatregelen om de opleidingscapaciteit structureel te verlichten, zoals het verzorgen van afstandsonderwijs en het uitbesteden van opleidingen aan civiele opleidingsinstanties. De Commandant der Strijdkrachten heeft daarnaast de defensieonderdelen opgedragen een langere functieduur te bevorderen.

Hoewel er aanzetten voor verbetering zijn, blijft de situatie zorgwekkend.

Infrastructuur

Een goede infrastructuur is een voorwaarde voor een goed functionerende krijgsmacht. Net als in voorgaande jaren signaleerden verschillende toezichthouders in 2021 tekortkomingen die samenhangen met een gebrekkige infrastructuur. Veel vastgoed verkeert in slechte staat en er is onvoldoende budget om achterstallig onderhoud aan te pakken. Daardoor lopen de achterstanden verder op en is er nog meer geld nodig.

Momenteel ontwikkelt Defensie plannen voor het concentreren, verduurzamen en vernieuwen van het vastgoed. Het uitvoeringstempo zal bepalen hoe snel verbeteringen merkbaar worden op de werkvloer.

Veiligheid als wezenskenmerk van de bedrijfsvoering

Tekorten in de ondersteuning leiden op termijn tot verminderde inzetbaarheid. Voor een robuuste, effectieve militaire organisatie is het dan ook van groot belang om in de ondersteuning de basis op orde te krijgen. Nog te vaak wordt veiligheid in de bedrijfsvoering beschouwd als een deelaspect, dat met talloze andere deelaspecten moet concurreren om aandacht, mensen en middelen. Veiligheid is echter geen deelaspect, maar een wezenskenmerk van goede bedrijfsvoering en een voorwaarde voor de operationele inzetbaarheid. De jaren van krimp bij Defensie hebben zich nadrukkelijk ook laten gelden in de ondersteunende diensten.

Het verminderde inzicht in systemen en de risico's die daarvan het gevolg zijn, geeft reden tot zorg, zeker als het om veiligheid gaat. Volgens de Visitatiecommissie Veiligheid & Defensie (commissie-Verbeet) die van 2018 tot in 2021 actief was, is veiligheidsbeleid alleen effectief als het berust op feiten, indicatoren en trends. De laatste jaren is stevig geïnvesteerd om tot een verbeterd inzicht te komen, maar onderzoeken van de toezichthouders laten zien dat Defensie daarin nog het nodige werk te verrichten heeft.

Het bewustzijn op het gebied van veiligheid en beveiliging en het management daarvan is de afgelopen jaren verbeterd, maar de defensieorganisatie heeft nog een lange weg te gaan. Het onderzoek 'Quickscan TBB-problematiek'[2] van de Beveiligingsautoriteit (BA) in opdracht van de Commandant der Strijdkrachten heeft uitgewezen dat dit in het algemeen een aandachtspunt is. Ondanks de tekortkomingen verbetert de controle op de beveiliging wel, volgens de BA. Toezichtbevindingen, de voornaamste restrisico's en beveiligingsincidenten zijn inmiddels namelijk centraal inzichtelijk, waardoor de organisatie beter in staat is te sturen. Dit heeft alles te maken met de ontwikkeling en professionalisering van beveiligingsmanagementsystemen en de verbetering van ketensamenwerking.

[2] Te Beschermen Belangen-problematiek.

Digitalisering

Defensie werkt toe naar een veilige en moderne organisatie die inspeelt op technologische en geopolitieke ontwikkelingen. Dit komt onder meer tot uiting in de Defensievisie 2035. De organisatie moet zich aanpassen om een antwoord te hebben op de nieuwe dreigingen die op ons afkomen, zoals cyberdreigingen en de veranderingen die digitalisering en het internet hebben teweeggebracht. Ook het toezicht speelt hierop in. Een voorbeeld is het onderzoek van de Functionaris Gegevensbescherming (FG) in 2021 naar de naleving van de Algemene verordening gegevensbescherming (Avg) bij de experimenteeromgeving Land Information Manoeuvre Centre (LIMC).[3] Het LIMC verzamelde en analyseerde informatie over de coronapandemie en had weliswaar "niet de intentie om (grootschalig) persoonsgegevens te verwerken", maar "is hierin niet volledig geslaagd", aldus de FG. Persoonsgegevens van burgers kwamen mee als 'bijvangst'. Voor deze verwerking bestond geen wettelijke grondslag en er werd niet voldaan aan de verantwoordingsplicht, waardoor de Avg onvoldoende is nageleefd. De minister van Defensie heeft de desbetreffende activiteiten van het LIMC stilgelegd.

Wet- en regelgeving

Defensie moet voldoen aan de actuele wet- en regelgeving. Die wet- en regelgeving is echter veelomvattend en daarbij komen er ook regelmatig wijzigingen voor. De toezichthouders stelden in 2021 vast dat wijzigingen in de (inter)nationale wet- en regelgeving niet altijd consequent in defensieregelgeving worden verwerkt. Hierdoor blijkt de eigen regelgeving nog te vaak versnipperd of verouderd. Het aanpassen van de bedrijfsvoering aan veranderende wet- en regelgeving is van groot belang voor de veiligheid, vooral bij het vervoer en de opslag van explosieven en andere gevaarlijke stoffen.

Het KMCGS heeft in het afgelopen jaar geconstateerd dat de naleving van de wet- en regelgeving op het gebied van het vervoer van gevaarlijke stoffen verder achteruit is gegaan. Dit komt mede doordat de verantwoordelijkheden voor de uitvoering van wet- en regelgeving nog altijd relatief laag in de organisatie zijn belegd. De defensieorganisatie herziet, stroomlijnt en vereenvoudigt momenteel de regelgeving in enkele hoogrisicodomeinen, naar aanleiding van de rapporten van het KMCGS en andere toezichthouders, maar de bewustwording groeit langzaam.

Sociale veiligheid

Sociale veiligheid is van groot belang om de organisatie en de mensen die erin werken goed te laten functioneren. De IGK constateert dat het 'wij-gevoel' nog niet sterk genoeg aanwezig is bij Defensie. Diversiteit en inclusiviteit moeten heden ten dage het uitgangspunt zijn, om eigenlijk maar één reden: diverse teams zijn sterker. Maar diversiteit en inclusiviteit komen alleen binnen bereik als medewerkers zich veilig en gehoord voelen.

Het is een positief signaal dat commandanten nu zelf het gesprek over sociale veiligheid voeren en dat het onderwerp ook in de dagelijkse praktijk steeds serieuzer wordt genomen. Het zou goed zijn als alle leidinggevenden dit oppakken en zij tegelijkertijd meer steun en ruimte krijgen om de werk- en leefomstandigheden van hun personeel te verbeteren. Het blijft voor veel mensen lastig hun weg in de organisatie te vinden. Er bestaat een loketten leidraad om het juiste loket voor een (hulp)vraag, klacht of probleem te vinden, maar mensen zouden volgens de IGK nog meer gebaat zijn bij een centraal informatiepunt.

[3] Functionaris voor Gegevensbescherming (31 maart 2021) Onderzoek naleving Algemene verordening gegevensbescherming. Experimenteeromgeving Land Information Manoeuvre Centre (LIMC).

Systeemgericht toezicht

Door eenheden stelstelmatig te bezoeken, werken onder andere de BA, de FG en de IVD aan een proactieve vorm van toezicht. Bij dit systeemgericht toezicht gaat het om de aanwezigheid en de werking van hun veiligheids- of beveiligingsmanagementsysteem, naleving van regelgeving en de mate waarin de *Plan-Do-Check-Act*-cyclus (PDCA-cyclus) wordt doorlopen.

In het kader van Militaire Luchtvaart Eisen hanteert de Militaire Luchtvaart Autoriteit (MLA) ook systeemgericht toezicht. In de praktijk blijkt dat veel van de organisaties waarop zij toezicht houdt echter nog niet in staat zijn de toezichthouder het vereiste inzicht op systeemniveau te geven. Dat maakt dat de MLA nog relatief vaak 'klassieke vormen' van toezicht moet toepassen.

Door bij systeemgericht toezicht een vaste beoordelingssystematiek te gebruiken, kunnen metingen worden gedaan die na verloop van tijd vergelijkingen mogelijk maken. Zo kunnen toezichthouders de ontwikkeling van de beveiliging en veiligheid monitoren. Ook zullen zij prestatie-indicatoren ontwikkelen om de organisatiedelen beter met elkaar te kunnen vergelijken. Het wordt zo bijvoorbeeld mogelijk de gezondheidsorganisatie van Defensie te vergelijken met externe gezondheidsorganisaties. Dergelijke benchmarks kunnen ook meer inzicht bieden in de operationele inzetbaarheid van de defensieorganisatie.

Meer grip op data

Defensie verwerkt steeds grotere hoeveelheden data, waaronder gevoelige en bijzondere persoonsgegevens. Meer datagestuurd optreden vereist ook meer aandacht voor de voorwaarden waaraan moet worden voldaan om data, waaronder persoonsgegevens, op verantwoorde wijze te verwerken.

Onverantwoord gebruik van (nieuwe) technologieën kan leiden tot onrechtmatige gegevensverwerkingen, onjuiste besluitvorming, of zelfs discriminatie en uitsluiting. Daarnaast zijn er veiligheidsrisico's, zoals datalekken. De FG vraagt hiervoor bijzondere aandacht.

1.2 Effecten coronapandemie

Net als in 2020 heeft Defensie in 2021 activiteiten aangepast, uitgesteld of afgelast vanwege de coronapandemie en maatregelen in verband daarmee. Defensie heeft extra hygiëne- en veiligheidseisen opgesteld en veel defensiemedewerkers zijn ingezet ter ondersteuning van civiele autoriteiten. Ook de toezichthouders hebben hun werkwijze moeten aanpassen; toezichtbezoeken zijn uitgesteld of in een andere vorm uitgevoerd.

Defensie heeft ook de helpende hand geboden. Zo heeft defensiepersoneel de GGD ondersteund bij het testen en vaccineren en is medisch personeel ingezet in zorginstellingen. De Militair Geneeskundige Dienst heeft in deze periode bijvoorbeeld het Universitair Medisch Centrum Utrecht ondersteund. Door deze inzet kon het militaire zorgpersoneel tevens ervaring opdoen in een crisissituatie. De kanttekening hierbij is dat een deel van het personeel hierdoor niet toekwam aan reguliere opleidingen en trainingen, waardoor nu een inhaalslag moet worden gemaakt.

1.3 Toekomst

Hoewel al veel in gang is gezet, laten de beelden uit het toezicht van het afgelopen jaar ook zien dat Defensie nog veel te doen staat. In veel opzichten is Defensie te beschouwen als een uitgeklede organisatie. Er is gelukkig wel perspectief op verbetering. In het coalitieakkoord is het defensiebudget structureel verhoogd met 3,4 miljard euro. Deze forse intensivering maakt het Defensie eindelijk mogelijk de basis op orde te krijgen. De toezichthouders bevelen aan bij de aanwending van deze middelen expliciet aandacht te besteden aan verbetering van door de toezichthouders gesignaleerde tekortkomingen en aandachtspunten op het gebied van veiligheid en compliance. Maak veiligheid en compliance tot criteria in de besluitvorming over die plannen en de uitvoering daarvan. Niet alleen dwingt dit Defensie onderwerpen zoals veiligheid van meet af aan mee te nemen in haar plannen, het stelt toezichthouders ook in staat in een vroeg stadium de handhaafbaarheid en uitvoerbaarheid van beleidsvoornemen en uitvoeringsplannen te toetsen.

De defensieorganisatie moet paraat staan om de uitdagingen van het heden en de toekomst aan te gaan. Vanwege de inval van de Russische Federatie in Oekraïne ligt de nadruk nu meer dan in de voorbije decennia op de inzetbaarheid van de krijgsmacht. Het Toezichtberaad onderstreept het belang van de naleving van (wettelijke) regels en normen, ook in crisistijd. De risico's en onvolkomenheden die de toezichthouders signaleren, blijven ook de komende periode onverminderd aandacht vragen. Veiligheid en beveiliging moeten van meet af aan integraal onderdeel zijn van beleid, plannen en uitvoering.

2 Ontwikkelingen

2.1 Toezichtberaad

De toezichthouders bij Defensie hebben zich verenigd in het Toezichtberaad. De doelstelling van dit beraad is het versterken van de kwaliteit en de samenhang van het toezicht, om zo het effect en de zichtbaarheid daarvan te vergroten. De minister van Defensie heeft de toezichthouders daarin aangemoedigd, omdat het de organisatie "helpt bij het blijven leren en verbeteren".[4] De doelstelling van de toezichthouders op langere termijn is een gelijkwaardige positie van toezicht naast beleid en uitvoering in het besturingsmodel van Defensie.

Een nieuw Ondersteuningsteam Toezicht (OTT) ondersteunt sinds kort de leden van het Toezichtberaad. Het team bestaat uit de secretaris van het beraad, die tevens leidinggeeft aan het team, twee methodologen, twee strategische redacteuren en een informatiemanager.

2.2 Intensivering samenwerking

Sinds 2021 zijn de jaarverslagen van alle toezichthouders openbaar, inclusief de bijbehorende aanbevelingen. Vorig jaar hebben de toezichthouders ook voor het eerst het gezamenlijke jaarbericht uitgebracht: *Toezicht Defensie 2020 in vogelvlucht*. In de aanbiedingsbrief aan de Tweede Kamer kondigden de bewindslieden aan de toezichthouders eind 2021 te informeren over de wijze waarop de aanbevelingen zijn overgenomen, zodat zij de voortgang zouden kunnen volgen en die in hun jaarverslagen konden opnemen. Aan deze toezegging heeft Defensie niet voldaan, zodat de toezichthouders niet kunnen beoordelen in hoeverre de defensieonderdelen aanbevelingen die zij hebben overgenomen ook werkelijk uitvoeren. Het is te hopen dat Defensie deze valse start snel corrigeert.

In 2020 zijn de toezichthouders begonnen met het op elkaar afstemmen van hun toezichtbezoeken, mede om de toezichtlast voor de defensieorganisatie te beperken. Regelmatige bijeenkomsten van het Toezichtberaad versterken de onderlinge band en de samenwerking en bevorderen de uitwisseling van kennis en informatie.

2.3 Gezamenlijke onderzoeken

Het adagium 'samen staan we sterker' geldt ook voor het toezicht. Daarom bundelen de toezichthouders regelmatig hun aandacht en deskundigheid. Hieronder komen de gezamenlijke onderzoeken van de toezichthouders aan bod.

De IMG werkt samen met de FG en andere interne partijen aan betere archivering van medische dossiers bij Defensie.

Zowel het KMCGS als de IVD heeft geconcludeerd dat de defensieorganisatie het vervoer, de opslag en de behandeling van munitie nog onvoldoende op orde heeft. Zij verrichten in 2022 samen een verdiepend, thematisch onderzoek op dit belangrijke terrein.

[4] Kamerbrief 19 mei 2021, kenmerk: BS2021010394.

De Visitatiecommissie Defensie & Veiligheid toetste tussen 2018 en 2021 de voortgang en uitvoering van het plan van aanpak 'Een veilige defensieorganisatie' uit maart 2018. De instellingsduur van de visitatiecommissie was gekoppeld aan de periode waarin het plan van aanpak zou worden uitgevoerd, namelijk drie jaar. Het plan is grotendeels uitgevoerd, maar het werk aan de veiligheid bij Defensie gaat door. De IVD is opgericht om daar structureel toezicht op te houden en heeft de taak van de commissie overgenomen. Met thematisch en systeemgericht onderzoek zal zij in samenwerking met de IGK toetsen of Defensie erin slaagt de aangekondigde voornemens en plannen zo uit te voeren dat verbeteringen ook op de werkvloer merkbaar worden.

De interne toezichthouders staan in contact met externe samenwerkingspartners. In de jaarverslagen van de toezichthouders zijn de samenwerkingspartners gespecificeerd. De Inspecteur-Generaal Veiligheid, tevens voorzitter van het Toezichtberaad, maakt deel uit van de landelijke inspectieraad van de inspecteurs-generaal van de rijksinspecties en andere toezichthouders. De Inspecteur-Generaal der Krijgsmacht neemt als geassocieerd lid deel aan de beraadslagingen.

3 Beschouwing

De toezichthouders bij Defensie sluiten dit jaarbericht over 2021 af met een toekomstgerichte aanbeveling. Dit lijkt paradoxaal, maar er is een evidente logica die hen daartoe dwingt. Veel toezichthouders schetsen al enige jaren de beelden van een uitgeklede organisatie waarin belangrijke dingen misgaan of dreigen mis te gaan. Hun herhaalde oproepen om de soms ernstige onvolkomenheden op te lossen, hebben niet steevast veel effect gehad. Anno 2022 komen er voor Defensie voor het eerst in decennia voldoende financiën beschikbaar om de basis eindelijk op orde te brengen en de operationele capaciteiten een forse impuls te geven. De inval van de Russische Federatie in Oekraïne heeft de noodzaak van een revitalisering en versterking van de krijgsmacht nog duidelijker gemaakt. De toezichthouders onderschrijven die noodzaak zonder meer, maar zij zijn tegelijk bevreesd dat de intrinsieke neiging van Defensie om aan te pakken, gecombineerd met de politieke druk om snel zichtbaar resultaat te boeken, ten koste gaat van de zorgvuldigheid en, in het verlengde daarvan, de veiligheid.

Veiligheid moet in dit verband breed worden opgevat. Het gaat onder meer om de medische zorg en de vliegveiligheid, maar ook om de sociale en fysieke werkomgeving, de omgang met wapens en munitie, logistiek en onderhoud, en beveiliging. Defensie weet dat het ijs op sommige punten erg dun is en dat het hogere operationele tempo dat van haar wordt verlangd risico's meebrengt. Het is daarom zaak ook onder veranderende omstandigheden risico's scherp in het oog te houden en er doelbewust mee om te gaan, in alle geledingen en op alle niveaus in de organisatie.

De toezichthouders doen een oproep aan beleidsmakers en uitvoerders, alle commandanten tot de Commandant der Strijdkrachten aan toe, de ambtelijke en politieke leiding en iedereen in de defensieorganisatie, militairen en burgers:

- Draag in woord, geschrift en daad het belang van veiligheid in de brede zin van het woord uit en handel daarnaar.
- Veiligheid moet een integraal onderdeel zijn van de Defensienota die voor de zomer verschijnt, nauw verbonden met de kernopgaven van Defensie in de komende jaren.
- Veiligheid moet voorts een vast uitgangspunt zijn in de besluitvorming over alle beleids- en uitvoeringsplannen die voortvloeien uit de Defensienota of daarmee samenhangen.
- Defensie heeft zich te verantwoorden voor de grote inspanning die zij de komende jaren gaat plegen om de organisatie en haar operationele capaciteiten te versterken. De toezichthouders zullen daarop toezien en daaraan bijdragen met de inzichten die zij opdoen. Het is aan de organisatie om de toezichthouders daartoe zo goed mogelijk en vooral tijdig in staat te stellen.